

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

КРАСНОНОСОВА О. М., ОЛІЙНИК А. Д.

УДК 339.137

Красноносова О. М., Олійник А. Д. Конкурентоспроможність регіонів в умовах глобалізації

У статті розглянуто роль і значення регіонів в умовах глобалізації. Розглянуто також концепцію створення євро регіонів, які забезпечують підвищення конкурентоспроможності європейських країн.

Ключові слова: регіон, глобалізація, конкурентоспроможність, європейські країни, регіональна політика.

Рис.: 2. **Бібл.:** 8.

Красноносова Олена Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

E-mail: ekrasnosova@mail.ru

Олійник Алла Дмитрівна – науковий співробітник, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

E-mail: oprre@mail.ru

УДК 339.137

Красноносова Е. Н., Олейник А. Д. Конкурентоспособность регионов в условиях глобализации

В статье рассмотрены роль и значение регионов в условиях глобализации. Рассмотрена также концепция создания евро регионов, обеспечивающих повышение конкурентоспособности европейских стран.

Ключевые слова: регион, глобализация, конкурентоспособность, европейские страны, региональная политика.

Рис.: 2. **Библ.:** 8.

Красноносова Елена Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, старший научный сотрудник, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: ekrasnosova@mail.ru

Олейник Алла Дмитриевна – научный сотрудник, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: oprre@mail.ru

UDC 339.137

Krasnosova Y. N., Olejnik A. D. Competitiveness of Regions in the Conditions of Globalization

The role and an importance of the region in the context of globalization were discussed in the article. The concept of creating the Euro-regions which enhance the competitiveness of the European countries were considered.

Key words: region, globalization, competitiveness, the countries of Europe, regional policy

Pic.: 2. **Bibl.:** 8.

Krasnosova Yelena N. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Senior Research Fellow, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)

E-mail: ekrasnosova@mail.ru

Olejnik Alla D. – Research Associate, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)

E-mail: oprre@mail.ru

В останній час в науковій літературі все частіше заявляється нове бачення ролі та значення регіонів в умовах глобалізації. Регіони починають відрізняти між собою не тільки за соціально-економічними параметрами, але й за «глобальним критерієм», тобто їх включеністю в глобальні потоки у напрямку розвитку взаємозв'язків з глобальними партнерами на субдержавному рівні.

У роботі [1] глобалізація характеризується як новий, більш високий етап господарської інтернаціоналізації під дією якої знаходиться світовий розвиток.

У роботі [2] глобалізація асоціюється з такими ключовими словами, як «спільне», «взаємопов'язане», «взаємозалежне». Це дає можливість характеризувати її як загальноцивілізаційний процес, вважає автор даної роботи.

Розглядаючи глобалізацію як чинник впливу на розвиток регіону, необхідно визначити поняття «регіон» з глобалізаційної точки зору. У глобальному контексті поняття «регіон» визначається в літературі як група прилеглих країн, що становлять окремих економіко-географічний чи близький за національним складом і культурою або однотипний за суспільно-політичним ладом район світу. В аспекті зовнішньоекономічних

зв'язків регіон розглядається як «структурна частина чи підсистема міжнародних економічних відносин, де процес інтернаціоналізації має регіональну основу, реалізовану часом поза існуючими політичними й адміністративно-територіальними кордонами» [2].

У вузькому розумінні поняття «регіон» визначають, по-перше, як господарсько-економічну спільність. Наприклад, Донбас в Україні, Забайкальський край у Росії, Рур у Німеччині, Середній Захід у США тощо; по-друге – як культурно-історичну територію (Гуцульщина в Україні, Нова Англія в США тощо). У більш вузькому розумінні – як територіально-адміністративну одиницю, а саме: область – в Україні, земля – у Німеччині, штат – у США та ін.

Американський дослідник Дж. Розенау підкреслює, що у регіонах, які включаються у процес глобалізації, складається найбільш тісне партнерство, співробітництво й «співуправління» між державними органами й приватними особами, а також організаціями підприємців, союзами роботодавців, науково-дослідними установами, різними міжнародними організаціями тощо [3].

Відмінності, які з'являються у відносинах між регіонами, глобальним ринком, міжнародними режимами й державою в традиційних й глобалізуючих формах територіального управління, виокремив британський дослідник М. Кітінг [4]. Він зазначає, що у традиційних формах відносин регіони є політичною опорою уряду держави й представлені в державній політиці. Держава, у свою чергу, забезпечує регіонам заступництво, представництво й політичну підтримку, надає субсидії (рис. 1).

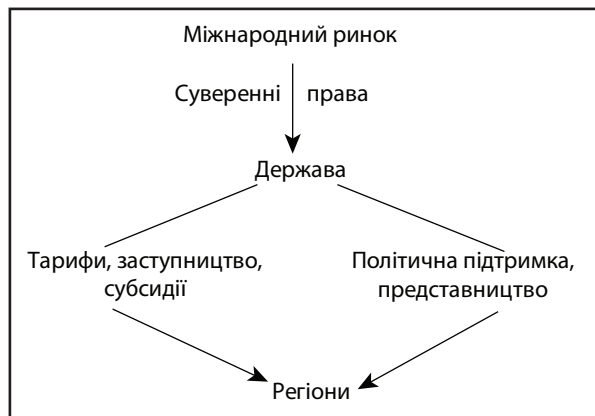

Рис. 1. Держава й регіони в традиційних формах територіальних відносин [5]

Цей взаємний обмін, підкреслює М. Кітінг, змінює глобалізація, європейська інтеграція й розвиток ринку. Регіони почали ставати новими самостійними учасниками глобального порядку. Держава поступово почала втрачати свою посередницьку монополію й здатність контролювати власні просторові економіки, а у регіонах почали розбудовуватись прямі зв'язки з міжнародними режимами та з глобальним ринком.

Положення регіонів на міжнародному ринку, на думку М. Кітінга, почало кардинально змінюватись і залежати не від політичних каналів представництва на державному рівні, а від конкурентних переваг регіону й уміння успішно їх використовувати (рис. 2).

Як свідчить просторова схема, яку наведено на рис. 2, регіони можуть впливати на діяльність держави,

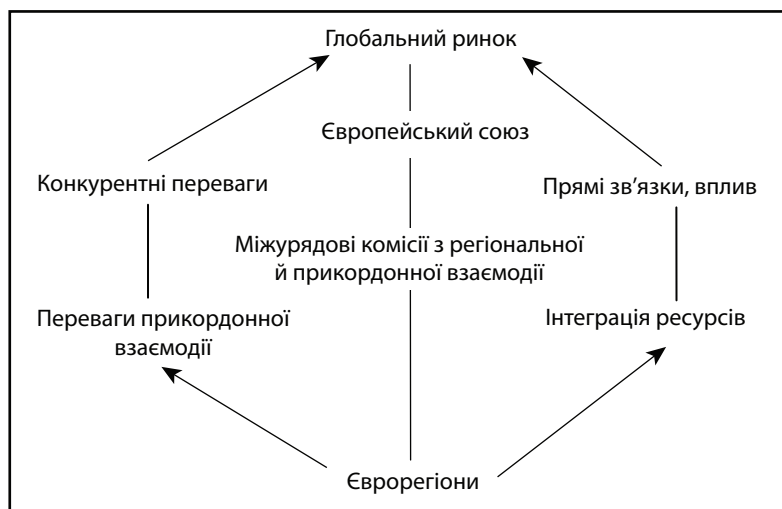

Рис. 2. Регіони в глобалізованих формах територіального управління

а поява сильних регіонів може змінювати співвідношення влади й впливу в державі.

Ця теза вже має свою практичну реалізацію у Європі, де почався процес переходу від «Європи держав» до «Європи регіонів» у рамках пошуку нових, інституалізованих форм інтеграційної взаємодії.

Державна політика на загальноєвропейському рівні зараз здійснюється паралельно із проведенням нової регіональної політики самими країнами-учасницями. Головним чином ззавдяки цьому 10 країн – членів ЄС (або 37%) мають високу оцінку глобальної конкурентоспроможності і знаходяться серед 25 країн світу з найвищим індексом глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього Економічного Форуму (ВЕФ). До цих країн відносяться Швеція, Німеччина, Фінляндія, Нідерланди, Данія, Великобританія, Франція, Австрія, Бельгія, Люксембург.

Згідно з прогнозом ВЕФ серед перших 25 країн світу у 2012 р. залишаться ті ж країни. Але Швеція поступиться другим місцем Сінгапуру. Очікується підвищення рейтингу глобальної конкурентоспроможності таких країн, як Фінляндія, Бельгія, Нідерланди, Данія, Великобританія. Зниження індексу глобальної конкурентоспроможності прогнозується для таких країн як Франція, Люксембург, Швеція (у межах від однієї до трьох позицій) [5].

Такі довготривалі високі показники глобальної конкурентоспроможності багатьох країн ЄС можна пояснити використанням найбільш прогресивних в умовах глобалізації організаційно-економічних форм взаємодії, до яких відноситься створення єврорегіонів.

Концепція єврорегіону як інструмента інтеграції вперше була реалізована в 1970-80-ті роки на голландсько-німецькому кордоні, відомому так званому «інституціональною щільністю» у сфері транскордонного планування й захисту навколишнього середовища (єврорегіони: «Маас-Рейн», «Рейн-Вааль», «Емс-Долларт-Регіон», «Рейн-Маас-Норд»). Слід відзначити, що перші єврорегіони почали найбільш активно формуватись на північному заході Центральної Європи, який є найбільш густонаселеною та промислово розвинутою

територією зі схожими проблемами й потребами населення. Базовим прийнято вважати сформоване в 1976 р. бельгійсько-нідецько-німецьке територіальне утворення «Маас-Рейн», яке одержало в 1991 р. статус «Співтовариства міжнародного транскордонного співробітництва» [6].

Законодавче й нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва європейських країн було започатковано Рамковою конвенцією загальних принципів транскордонного співробітництва, яка була прийнята в 1980 р. Одночасно, як свідчать літературні джерела, почали удосконалюватись механізми фінансової допомоги регіонам країн ЄС взагалі й транскордонному

співробітництву зокрема. Участь країн, що утворюють «ядро» ЄС, у різних транскордонних ініціативах різна. Найбільше їх у прикордонних зонах Німеччини: з Нідерландами, Бельгією, Швейцарією, Австрією, Польщею, Чехією, Францією й Данією.

Євро регіони сформовано також на бельгійсько-голландській, бельгійсько-французькій, іспано-французькій, франко-італійській, італійсько-австрійській та інших західноєвропейських кордонах. Усього в Західній Європі, на островах і між Атлантикою, Піренеями, Середземномор'ям, Альпами діє 20 транскордонних регіонів, більша частина яких відноситься до числа «старих». Активну участь беруть у транскордонному співробітництві кантони Швейцарії, яка, як член ЄАСТ і Шенгенської угоди, має тісні економічні й соціокультурні зв'язки із країнами ЄС. У прикордонні цієї країни функціонує 12 транскордонних регіонів. Типовий евро-регіон має довжину 50 – 100 км і чисельність населення близько 2 млн осіб. Його географічний простір визначається не тільки адміністративними кордонами, але й межами соціально-економічної інтеграції [7].

У Європі виділяються також і більші за площею й охопленням території регіони «великомасштабного міжнародного співробітництва». Деякі з них, наприклад «Grosregion Saarlorlux – Rheinland-Pfalz – Wallonien» (Бельгія – Німеччина – Франція – Люксембург), SEUPB (Ірландія – Великобританія) й інші, входять до складу АЄПР. Разом з тим, серед цих регіонів є такі, формат яких перевищує рівень транскордонного регіону, що не дозволяє визначити їх як простори транскордонного співробітництва. Останнім часом такі нові структури територіально стали ґрунтуватися не на прикордонному просторі, а на масштабних географічних об'єктах, наприклад, як евро регіони «Чорне море» і «Адріатика» [7].

Реалізація концепції «Європи регіонів» спрямована на просування Європейського союзу до єдиного федерального устрою на всій його території. Тим самим регіони країн – членів ЄС мають можливість підвищити свій автономний статус і ефективно брати участь у реалізації регіональної економічної політики на міждержавному рівні. Це означає, що наступним новим утворенням після Євросоюзу може стати створення «Європи регіонів», тобто такої організаційної структури, у якій при прийнятті багатьох найважливіших рішень евро регіони будуть мати пріоритет перед національними державами, які входять до ЄС.

Для України однією з ефективних форм протистояння загрозам глобалізації є активна участь у локальних міжнародних економічних мережах. Так, сьогодні наша держава вже бере участь у роботі Карпатського евро-регіону, евро регіонів «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут», «Дністер». З боку України до них залучені Волинська, Чернівецька, Закарпатська, Одеська, Івано-Франківська, Львівська області, а від іноземних держав – адміністративно-територіальні одиниці Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Австрії, Німеччини, Франції, Білорусії та Молдови.

Але становлення цих та інших евро регіонів відбувається з ускладненнями як організаційного, так і

політичного характеру. Із названих евро регіональних утворень наразі лише «Карпатський евро регіон» та евро-регіон «Буг» входять до асоціації європейських прикордонних територій, що є занадто незначним для представництва інтересів України у світових, зокрема європейських господарських структурах [8].

Альтернативою для України, виходячи з досвіду регіональної політики ЄС, може бути орієнтація або переважно на перерозподільне сприяння розвитку евро регіонів, або акцент на стимулюванні автономних механізмів розвитку регіонів, тобто їхнього ендогенного потенціалу. Завдання регіональної політики за цим підходом полягає в забезпеченні найбільш повного використання внутрішніх ресурсів регіонів і їх специфіки в умовах посилення регіональної автономії. У реалізацію заходів регіональної політики у такий спосіб втягуються не тільки прикордонні, але й усі без винятку регіони.

Таким чином, результати проведеного дослідження досвіду підвищення конкурентоспроможності регіонів дозволяють зробити такі **ВИСНОВКИ**.

1. У ХХІ сторіччі великий вплив на регіональний розвиток здійснюватимуть процеси глобалізації.

2. Масштабна економічна інтеграція регіонів країн ЄС у сучасних умовах виступає як додатковий важіль усунення диспропорцій усередині кожної із країн і приводить до зародження нової форми регіональної політики – на міждержавному або субнаціональному рівні у напрямі створення евро регіонів.

3. Субнаціональна регіональна політика довела свою здатність бути корисним інструментом ослаблення регіональних проблем, а також одним із дієвих засобів соціально-економічної інтеграції країн.

4. Здійснення нової стратегії регіонального розвитку в Україні неможливе без активізації державної регіональної політики, удосконалення всіх правових, інституціональних і економічних механізмів відносин «центр – регіони» з урахуванням європейського досвіду.

5. У державній стратегії регіонального розвитку необхідно в першу чергу визначити пріоритети й етапи реструктуризації економіки регіонів, напрямі підвищення конкурентоспроможності й реального розширення економічного простору регіонів, які мають спільні кордони з іншими країнами. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Носуліч Т. М. Глобалізаційні чинники регіонального розвитку – соціальний вектор прояву [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://ir.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/314/1/09-3815-part23.pdf>

2. Вертинская Т. С. Понятие регионов в системе МЭО / Т. С. Вертинская // Гуманитарная и социальная наука на пороге XXI столетия: [зб. наук. арт.]. – Мн., 1998. – С. 315 – 321.

3. James N. Rosenau Globalization, Security, and the Nation State: Paradigms in Transition.

4. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе / М. Китинг // Логос. – 2003. – № 6 (40). – С. 67 – 116.

5. Всемирный экономический форум: рейтинг глобальной конкурентоспособности 2011 – 2012. – 7.09.2011. <http://gtmarket.ru/news/state/2011/09/07/3330>

6. Поздняк В. Европа регионов: Европейская политика соседства и Беларусь: в поисках «дорожной карты» [Электронный документ]. – Режим доступа : <http://review.w-europe.org/9/1.html>

7. Артёменко С. В. Региональная политика ЕС: опыт и географические аспекты организации функционирования еврорегионов / С. В. Артёменко // Научный вестник Во-

линського національного університету імені Лесі Українки. – 2011. – С.101 – 107.

8. Пена Т. В. Вплив глобалізації на розвиток економіки України та її регіонів / Т. В. Пена, В. Л. Троян [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/dspace/bitstream/handle/123456789/11543/02-Pena.pdf?sequence=1>

УДК 332.1

ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

ЛЕЩУК В. П., БУСНЮК С. В.

УДК 332.1

Лещук В. П., Буснюк С. В. Формування кластерних структур у Волинській області

У статті досліджуються питання щодо можливостей створення кластерів у Волинській області відповідно до галузевої спеціалізації та наявного природно-ресурсного потенціалу. На основі проведеного дослідження пропонується формування у Волинській області таких кластерних структур: туристично-рекреаційний, агропромисловий, деревообробний кластери, кластери льонарства, машинобудування та транспортно-логістичний кластер.

Ключові слова: інтеграція, інтегровані структури, кластер, кластеризація.

Табл.: 1. **Бібл.:** 7.

Лещук Віктор Пилипович – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, Волинська обл., 43018, Україна)

Буснюк Світлана Володимирівна – аспірантка, кафедра фінансів, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, Волинська обл., 43018, Україна)

УДК 332.1

Лещук В. Ф., Буснюк С. В. Формирование кластерных структур в Волынской области

В статье исследуются вопросы возможности создания кластеров в Волынской области в соответствии с отраслевой специализацией и имеющимся природно-ресурсным потенциалом. На основе проведенного исследования предлагается формирование в Волынской области таких кластерных структур: туристско-рекреационный, агропромышленный, деревообрабатывающий кластеры, кластеры льноводства, машиностроения и транспортно-логистический кластер.

Ключевые слова: интеграция, интегрированные структуры, кластер, кластеризация.

Табл.: 1. **Библ.:** 7.

Лещук Виктор Филиппович – кандидат экономических наук, доцент, кафедра финансов, Луцкий национальный технический университет (ул. Львовская, 75, Луцк, Волынская обл., 43018, Украина)

Буснюк Светлана Владимировна – аспирантка, кафедра финансов, Луцкий национальный технический университет (ул. Львовская, 75, Луцк, Волынская обл., 43018, Украина)

UDC 332.1

Leshchuk V. F., Busnyuk S. V. Formation of Cluster Structures in the Volyn Region

In the article investigates the possibility of establishing clusters in the Volyn region according to sectoral specialization and the available natural resources. Based on the research were proposed formation in the Volyn region of cluster structures: the tourism, agriculture cluster, wood cluster, cluster flax, cluster machinery and transport and logistics cluster.

Key words: integration, integrated structures, cluster, clustering

Tabl.: 1. **Bibl.:** 7.

Leshchuk Viktor F. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance, Lutsk National Technical University (vul. Lvivska, 75, Lutsk, Volynska obl., 43018, Ukraine)

Busnyuk Svetlana V. – Postgraduate Student, Department of Finance, Lutsk National Technical University (vul. Lvivska, 75, Lutsk, Volynska obl., 43018, Ukraine)

Інтеграція, як закономірне явище в розвитку світової та української економіки, виникає як результат посилення процесів глобалізації та конкуренції, а також концентрації капіталу на конкретній території. Великі організаційно-господарські структури забезпечують науково-інноваційний прогрес та економічне зростання в багатьох країнах світу, впливаючи не лише на окремі господарські одиниці, а й на регіональну та національну економіку, створюють основу для залучення інвестицій, розвитку малого та середнього бізнесу, сприяють продуктивній роботі науково-дослідних, державних і фінансових інституцій. В економіці існує надзвичайно велика кількість інтегрованих структур, які відрізняються формою, способом та метою утворення, напрямом, ступеню інтеграції учасників. Це свідчить про активний,

постійний пошук оптимальної форми співпраці, яка задовольняла б всіх учасників об'єднання, будучи при цьому дієвим інструментом підвищення національної та регіональної конкурентоспроможності.

Кластер – це добровільне об'єднання бізнесу, влади, науки та фінансів на певній території, яке виступає сьогодні як ефективна форма співпраці, що успішно зарекомендувала себе функціонуючи у світовій економіці. Не зважаючи на популярність даної економічної категорії, залишається багато суперечливих питань, що стосуються даної проблематики, особливо в контексті розвитку української економіки. Це, зокрема, ідентифікація кластерів, стратегія їх формування, механізм фінансового забезпечення та державної підтримки.